

DOĞA İÇİN MÜCADELE

Gaye YILMAZ*, Onur HAMZAOĞLU**

Öz: Doğa mücadelelerini mercek altına yatırmayı amaçlayan dosyamız, bir yandan ülkesel ve bölgesel farkları gösterirken bir yandan da dağınık ve parçalı görüntünün arkasındaki nedenleri tartışmaya açıyor. Diğer yandan dünyada ve Türkiye'deki doğa mücadelelerinin -hangi başlık altında yürütüldüğüne bağlı olarak- hukuk ve praksis gibi iki ayrı koldan geliştiği dikkat çekiyor.

Anahtar sözcükler: doğa mücadeleleri, benzerlikler, farklılıklar

Struggle for Nature

Abstract: Our File which aims to put ecological struggles under the spotlight indicates national and regional differences on one hand and opens a new debate on the reasons behind split image of the struggles in general on the other. At the same time, it points out the fact that ecological struggles develop in two different axes: legal and practice depending on the target of each section of struggles.

Key words: struggles for nature, similarities, diversity

Son 50-60 yılda sermaye birikim hızındaki ivmelenmeye bağlı olarak doğal kaynaklar üzerindeki baskıların artması, sosyal bilimler alanında da başta coğrafyacılar ve kent çalışmaları yapan yazarların katkıları olmak üzere oldukça zengin bir literatürün oluşmasını sağladı. Bu zengin literatür, doğa sömürsünün 'neden'leri ve 'nasıl'larına odaklanmak suretiyle son derece önemli bir boşluğu doldurmuş olması bakımından çok kıymetli. Öte yandan, bu süreçlere karşı gelişen tepkiler, örülen mücadeleler sayısal ve etkisel olarak arttığı halde literatürde doğrudan ekosistemi koruma amacıyla verilen bu mücadelelere odaklanan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu dikkat çekiyor. Bu eksik ve sınırlı olma halinin yazarlar üzerinde biri kaynak bulama kaygısı yüzünden caydırıcı diğeri ise tarihe not düşme şansı vermesi dolayısıyla motive edici/heycanlandırıcı olmak üzere iki zıt yönlü etkisi olduğunu öngörmek mümkün. Bu bağlamda, öncelikle Toplum ve Hekim Dergisi'nin "Doğa İçin Mücadele" dosyasına katkı vermeyi kabul etmiş ve sınırlı kaynak riskine rağmen tarihe not düşmeyi seçmiş değerli yazarlarımıza teşekkür borçluyuz.

Doğa mücadelelerinin hem ülkeler hem bölgeler arası farklar göstermesinin ötesinde tıpkı sınıf mücadeleleri gibi oldukça dağınık ve parçalı bir görüntüde cereyan ettiği görülüyor. Bu anlamda örneğin dünyada onyıllardır süregiden büyük barajlara karşı mücadelelere duyarsız kalmış Anadolu halkı,

uluslararası camiada yeşil kapitalizm şemsiyesi altında ehveni şer olarak görünüyorsa olmasına rağmen küçük HES'lere karşı ses getiren mücadeleler örgütleyebiliyor. Gerek dünyada gerekse Türkiye'de su için ve nükleere karşı olanlar gibi bazıları çevreci hareketler, kadın hareketleri, yoksulluk karşıtı hareketler, dinsel topluluklar, sendikalar vb. gibi geniş koalisyonlarla birlikte hareket ediyor ve hem hukuksal hem praksis eksenli bir mücadele hattından ilerliyor. Rüzgâr enerjisi ve hava kirliliği karşıtı olanlar gibi bazılarının ise şimdilik yalnızca hukuksal zeminde sürdürüldüğü görülüyor. Mücadelelerin yalnızca hukuksal zeminle sınırlı olması, bu durumun ya yaşam üzerindeki etkilerin belli gecikmelerle ortaya çıkması ya da siyaset ve sermaye lobilerinin gücü ve kurumsallaşması ile ilintili olabileceğini düşündürüyor. Örneğin iklim ve hava kirliliği ile ilgili dünya ölçeğinde sayısız anlaşma ve kurum mevcut, bu yapılar temiz hava mücadeleleri üzerinde belirleyici/sınırlayıcı olabiliyor. Benzer şekilde rüzgâr enerjisi alanında da oldukça güçlü bir yenilenebilir enerji lobisi var ve gerek hava kirleticiler gerekse rüzgâr santrallerinin canlı yaşam üzerindeki etkileri ancak uzun yıllar geçtikten sonra görülebiliyor. Dünyada ve kısmen ülkemizde hukuk sürecinin yanında militan direnişlerin de görüldüğü praksis eksenli mücadelelerin ise uzun yürüyüşler, göz altılar ve açlık grevleri gibi politik mücadelelerde görmeye alıştığımız geleneksel yöntemleri deneyimledikleri biliniyor.

*Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi / Part-time Öğretim Görevlisi

**Prof. Dr., Kocaeli Dayanışma Akademisi (KODA) Üyesi

Toplum ve Hekim dergimizin bu dosyasında doğa için verilen mücadelelerin bir dünya ve Türkiye haritasını çıkarmayı amaçladık. Hareketin verili parçalı yapısına uygun olarak belirlenen yazı başlıklarımız değerli yazarlarımız tarafından titiz bir şekilde ele alındı ve analiz edildi. Onur Hamzaoğlu'nun özel mülkiyet, doğa ve insan üçgeninde ele aldığı, günümüzde doğa için mücadelenin, özünde, "antikapitalist bir mücadele", Türkiye ve benzer bağımlı kapitalist ülkelerde doğa için mücadelenin ise "hem antikapitalist hem de antiemperyalist bir mücadele" olduğunu gerekçeleriyle anlatan teorik çalışmanın ardından en çok bilinen ve mücadeleye konu olandan; en az bilinen ve bu yüzden mücadele örgütlemenin daha zorlu olduğu doğa sömürsü alanlarına doğru giden bir hat izliyor Dosyamız. Bu bağlamda Kayahan Pala'nın termik santrallere karşı yürütülen mücadeleleri ele aldığı çalışmayı, Yılmaz Kilim'in Nükleer Santrallere karşı örgütlenen tepkileri anlattığı yazısı izliyor. Dosya çalışmamız ayrıca uluslararası ölçekteki ekoloji mücadelelerinden esinlenen ve ilham alan üç alan olduğunu ortaya koyuyor: termik, nükleer ve suyun metalaştırılmasına karşı yürütülen mücadeleler. Her üçünde de renkli ve canlı eylem tarzlarının ortaya çıktığı izleniyor. Bu bağlamda, Kayahan Pala'nın çalışması, termik santrallere karşı yürütülen mücadeleleri tek başına enerji üretiminin fosil yakıtlar yerine yenilenebilir kaynaklara yöneltilmesi olarak değil; aynı zamanda enerjinin doğru kullanımı ve enerji verimliliği üzerinden de tartışmayı gündeme getiriyor. Nükleer karşıtı direniş ve eylemleri anlatan Yılmaz Kilim, mücadeleleri uluslararası ölçekte ve kendi tarihselliği içinde aktarıyor. Ardından, Ömür Kurt bizleri yakın dönemde tüm dünyada ve ülkemizde hızla gelişen yeni bir metalaştırma dalgasını durdurma çabaları ile, suyun metalaştırılmasına isyan edenlerin hikayesiyle buluşturuyor. Ömür Kurt, hukuk-eksenli mücadeleler ile mücadele hattını fiili eylem üzerinden ören praksis-eksenli mücadeleler ayrımını yaparak su mücadelelerinde her ikisinin de önemli yer tuttuğunun altını çiziyor. Sinan Erensü ise, suyun metalaştırılmasının yansımalarından biri olan HES karşıtı mücadeleleri gerek başarı öyküleri gerekse eksikleri ve zorlanma noktaları ile aktarıyor. Takip eden çalışma, Fevzi Özlüer'e ait ve teori ile pratiği harmanlayarak hak kavramını barınma ve konut hakkı bağlamında analiz ediyor. Yazar, Latin Amerika ülkelerinde gelişen anayasal hareketlerde, artık haklar temel hak ve özgürlükler, sosyal ve ekonomik haklar ve siyasal haklar olmak üzere üç farklı kategori üzerinden ayrıştırılmadığını hatırlatıyor. Salih Usta ise, pek çok farklı doğa sömürsünün ortak keseni olan ormanlar konusuna odaklanarak,

okuyucuya yeni olmasa da çok fazla genişleyememiş bir mücadele alanını daha yakından tanıtmayı amaçlıyor. Benzer şekilde, RES-Rüzgâr enerji santrallerine karşı Karaburun'da örgütlenen mücadele ve deneyimler de İpar Buğra tarafından ele alınıyor ve çalışmada bir diğer az bilinen doğa katliamının koordinatları verilirken karşı mücadeleler açısından da önemli saptamalar yapılıyor. Gamze Varol ve Çiğdem Çağlayan da yaptıkları ortak çalışmada temiz hava için mücadelenin kısa geçmişine uzanıp, dünyada ve ülkemizde bu alanda atılan adımları aktararak sorunun önemini gözler önüne seriyor. Abdullah Aysu ise, bir sorun olduğu hissedilse bile bu sorunun devasa boyutları hakkında fikir sahibi bile olunamamış olan tohum için mücadelenin zorlu dehlizlerine götürüyor bizleri. Dosyamız Gaye Yılmaz'ın sınıf ve ekoloji mücadelelerinin medcezirli ilişkisini tartışan teorik çalışmasıyla son buluyor.

Yazarlarımıza bir kez daha teşekkür ediyor, murat edilen ama bu dosyaya yetişmesi mümkün olmayan insan-doğa ilişkisi gibi kuramsal; güneş enerjisine ve/veya taş ocaklarına karşı dünyada ve Türkiye'de yürütülen mücadeleler gibi pratiğe dönük eksik bırakılan başlıkların ilerideki bir başka dosyada analiz edileceğine inanıyor ve iyi okumalar diliyoruz.